

SÁNDOR SÁNDOR.

I.

ELSŐ ELEMIBEN, kiváltképp olyan iskolában, ahol nagyobbbrészt tanyáról beköltöztetett gyerekek kerül össze, rendszerint ellenségeskedéssel kezdik a kölykök. Előbb beverik egymásnak a fejét s amikor így eleget tettek a virtusnak, szépen megszeliődnek, következik a kergetés, utána a gombozás és október végére, amikor beköszönt az őszi és az esős idő, olyan lárma és olyan kacagás veri fel a tantermek csöndjét, hogy reng bele az egész iskolaépület.

Sándor Sándor balszerencséje ott kezdődött, hogy a gyerekek sehogy se értették a nevét. Becsületes, rendes neve volt mindegyiknek, az egyiket Patkósnak, a másikat Tandarinak, a harmadikat Rákosnak hívták s sehogy sem fért a fejükbe, hogy valakinek a vezetékneve helyett is keresztnevet adjanak a szülők.

S mivelhogy már nem is október, hanem tavasz felé járt az idő, odakint pedig zápor szaladt át a városon, egy napon, amikor kint megszólalt a csengő és a tanító elhagyta a tantermet, az egész osztály neki-esett Sándor Sándornak. A Rákos gyerek rávetette magát, elgáncsolta s amikor Sándor Sándor hasra nyúlt a katedra előtt, Rákos elkiáltotta magát :

— Kicsi rakás nagyot kíván! . . .

Ráugrott Sándor Sándorra, a többiek pedig ő rá s a következő pillanatban már vagy huszan hemperegtek egymáson sivalkodva a földön.

Sándor Sándor szorult legalul és fuldokolva ordított :

— Jaj! Jaj! Megfulladok! . . .

Rákosnak sikerült kisiklania a gomolyag alól s effölötti örömeiben, de meg azért is, mert tetszett neki Sándor Sándornak a kapálódzása, kacagva feltágott a katedrára és most már onnan dobta rá magát a legfölül kiabáló gyerek hátára.

— Ujj! . . . — kiáltott.

— Ujj! . . . — nyekkentek azok, akik alól szorongtak.

Sándor Sándor már levegő után kapkodott és kezdett kékülni :

— Jaj! — sírt. — A mellyem!

Kacagtak, valaki elkiáltotta magát :

— Húzzátok ki!

Márman is ugrottak, megragadták Sándor Sándornak a jobb lábát s ráncigálni kezdték, hogy kiszabadítsák a gomolyag alól.

— Jaj! . . . — sívított a szerencsétlen s a hangja hirtelen elcsuklott.
A vigyázó rohant be :
— Gyün a tanító úr !

A gyereksereg egyszerre szétrebbent, berohantak a padokba, Sándor Sándor ott maradt a küzdőtéren. Vad félelmében, hogy a tanító a földön találja, minden erejét összeszedve feltápászkodott a padlóról s a jobb lábát húzva, a helyére sántikált.

A tanító belépett s a gyerekek a szájukra szorították a kezüket, hogy visszatartsák valahogy a nevetésüket.

Még akkor is kacagtak, amikor később hazafelé mentek s csúfolkodva köszöntek el Sándor Sándortól, aki ríva sántikált be a Kutya-szorítóba. Mert az iskolán túl kanális vezetett át a városrészen és Sándor Sándorék ezen a Kutyaszorítónak elkeresztelt szűk árokparton laktak. Már mint ő és az édesanyja, egy korán özvegyen maradt és még korábban elnyűtt napszámos asszony, aki elkomorodott, amikor megpillantotta a gyereket és észrevette, hogy az egyik lábával biceg.

— Mi lelte a lábadat? — ráncolta össze a homlokát, amikor a gyerek nagy félve elébe bátortalankodott.

Sándor Sándor magában már idestova órája sírdogált, nem csoda hát, ha elfolyt szegénynek a könnye és most újra sírva fakadván, csak a szájacskája biggyedt le :

— Kirántották a helyibül ! — kezdett újra bömbölni s várta, hogy az anyja nekiessen.

Az természetesen rávetett, hogy ő az oka bizonyosan az egésznek s merthogy a baj mindig újabb bajt és gondot jelentett, elfutotta a méreg. Szikrázott, amikor odalépett a fiúhoz, elkapta a karját s porolni kezdte az ülepét :

— Hát nem tucc té rőndösen ellönni ! — verte. — Mindig csak bétyárkocc, mög a gúnyát nyúvöd ! Te gyalázatos, te !

Száraz betegség kínozta, hát nem nagyon bírta szusszal az indulatot s amikor a karja is zsibbadni kezdett, kilökte a gyereket az eresz alól :

— Pusztujj ! Oszt né is kerüjj többet a szömöm elé !

A gyerek elbicegett, az emésztő gödör mögött leült, végigfeküdt a földön, kezébe temette az arcát s a könnyei újra megeledek.

A kutya, egy kopott szőrű, girhes állat, kenyérhajon tengette rab életét, kötélén volt, hát csak vakkantott, hogy a tudomására adja, ő vele érez.

Az eső jóformán még a port sem verte el, a felhők eloszlottak s a delelő nap mosolyogva vigyázta a földet. A nyár boldogan pihegett, Sándor Sándor könnyeit beitta a föld s ő maga megfáradva a fűben és ártatlan árvaságának boldogtalanságában, észrevétlenül elszenderedett.

Nem is kapott enni, csak este, akkor is mindössze egy kis bögre tejet s másnap szomorúan sántikált el az iskolába. A negyedik vagy ötödik napon a tanító is észrevette, hogy biceg s amikor megtudta, mi történt vele, hívatta az anyját.

— A gyerekeknek kificamodott a lába, vigyék el orvoshoz! — mondta az asszonynak.

Sándorné már is elvesztett fél napszámot s megrettent. Morgott valamit, aztán elment s este, amikor hazatért a munkából, megint félholtra verte a gyereket. Akkor kézen fogta s mert nem volt még sötét, elment vele Gálhoz, a kovácshoz.

— Nézze mán mög! — mondta. — Aszongyák kigyütt a lába a helyibül.

A kovács a maga idejében öt évet szolgált katonáéknál, értett az effélékhez, megvizsgálta a beteg lábat, aztán intett az asszonynak, hogy kerüljenek beljebb.

A gyereknek repdesett a szemhéja s kis szíve zakatolva vert. De nem mert sírni, csak akkor jajdult fel, amikor Gál bent lefektette a vacakra s morzsolni kezdte a lábafejét.

A kovács azt hitte, helyresimította a marjulást, csavart még néhányat a gyerek bokáján s amikor látta, hogy az enged a mozgatásnak, talpra állította Sándort.

— Na! Most mán röndbe lössz.

Ez egyszer tévedett, mert a baj megmakacsolta magát és a fiú lába nem mutatott hajlandóságot a gyógyulásra. Noha sokáig, több mint félévig, iszonyúan szenvedett vele, nem panaszkodott, mert félt, hogy kikap, a tanítónak pedig azt mondta, hogy jártak bent a városban s az orvos megvizsgálta.

Év mulva aztán alább hagyott a fájdalom, a kimarjult lábfej begörbült, lassan ebben a helyzetében is megerősödött és Sándor Sándor mivel sem törődve vígan sivalkodott a többivel együtt az iskola udvarán. Ő volt a legjobb tanuló, olyan folyékonyan olvasott, mintha fejből mondta volna a szöveget, a számolásban pedig még a két osztállyal előtte járókat is legyőzte, így hát eszébe sem jutott, hogy tulajdonképen nyomorult maradt a lábára.

Egy napon azután — egyszerre engedték ki őket az iskolából —, az egyik leány, amikor az ártézi kút előtt elhaladtak mellette, néhány lépés után visszafordult és kiöltötte rá a nyelvét:

— Bee! — csúfondároskodott s a kis csapat, lehetek vagy öten, kacagva szétrebbent és futni kezdett, azt híven, hogy Sándor üldözni fogja őket.

Sándor Sándor azonban nem gondolt ilyesmire, ehelyett megdöbben. Ismerte a leányt, Olasz Julisnak hívták s mivelhogy feltűnően takaros fejformája volt, élénk, halvány piros arcocskájából pedig két mosolygó, huncut szem nevetett bele a világba, sokszor elnézte és a szívét ilyenkor furesza, meleg gyönyörűség öntötte el.

Nem tudta, hogy a leányok mit kacagtak rajta s másnap, amikor azok megint a háta mögé értek, megállott, hogy bevárja őket. A leányok azt hitték, meg akarja őket búbolni a tegnapi csúfolódásért és lekerültek a legközelebbi dobogón a kociútra. Julisnak ezúttal különösképen jó

kedve volt s amikor bátorságos távolban érezte magát a gyerektől, megint visszafordult és rákezdte :

«Sánta kutya sánta,
Eltörött a lába . . .»

Idáig egyedül mondta a verset s amikor a második sor végére ért, a többi is belevágott s most már karban, hangos, éneklő hangon mondták tovább :

«Azért ilyen sánta,
Mert nincsen gazdája».

Sándor Sándor vörös lett, mint a pipacs. De nem vetette magát utánuk, hogy megtépje őket. Ott maradt, azon a helyen, ahol megállott, megvárta, amíg a leányok befordultak a Kard-utcába s amikor azok eltűntek a szeme elől, még mindig nézte az utat, amelyen elhaladtak.

Ettől kezdve gyakran megrebbent. Játék közben, vagy ha mást csinált, hirtelen, minden ok nélkül félelem fogta el. Megzavarodott, otthagya a többit s elhúzódtól valahová, ahol nem látták s ahol átadhatta magát annak a félelemnek, amely megrohanta. Lassanként aztán úgy megszokta ezt az állapotot, hogy nem érezte magát biztonságban, csak ha egyedül volt és elmerült az olvasásban.

Amikor kijárta a hatodik elemet is, az anyja a vizsga után előfogta :

— Aztán most mit kezgyek veled?

Sándor nem felelt, lehajtotta a fejét.

Az anyja estig gondolkozott, akkor kiszólt érte a pitvarból :

— Itt vagy?

— Itt.

Az anyja kijött és hátrahívta az udvar végébe. Az emésztögödör mellett, féloldalra dőlve, talicskaforma rom hevert a földön. Az asszony odament, talpraállította az összeomlott alkotmányt, innen is, onnan is jól megnézte, aztán megszólalt :

— Nézöm . . . — mondta —, mert majd a lész, hogy vizet hordasz az úri házakhon.

Sándor most se szólt. Hirtelen valami homályos sejtelem szorította össze a szívét, de nem tudott nevet adni ennek a bántó érzésnek. Úgy, ahogy összeszögelte a talicskát, az anyja cukorspárgából nyaklót készített, másnap reggel szalmából fészket csináltak a talicskában a kantáknak és Sándor elindult a kútra. Délig járt, legalább huszonöt házba beszólt, hogy kell-e víz, de mindenünnen azt kiáltották ki, hogy nem, mert már hoztak. Ezen a részen ugyanis Juci néni, meg Misi, egy félkegyelmű öreg legény hordták a vizet már vagy tíz esztendő óta s azokban az úri házakban, ahol nem tartottak cselédet s így nem volt, aki vizet hozzon, ők töltötték meg minden nap ártézi vízzel a kantákat. Sándor persze mehetett volna feljebb is, a Királyszék felé, mert arra is laktak úri népek, de valamitől félt. Az első pillanatban maga sem tudta, hogy mitől, később azonban, a harmadik vagy a negyedik napon, ami-

kor végre elszánta magát, hogy kibátorkodik a Zrínyi-utcára, kibomlott benne az a szorongás, amely ott nyugtalankodott a szíve alatt. Mi történik, ha véletlenül szembetalálkozik Olasz Julissal? A leány már a sántaságáért is kicsúfolta. Ha most meglátja, hogy vizet hord, egész bizonyos, hogy megint kiölti rá a nyelvét, vagy pedig úgy néz rá, mint egy nyomorék koldusra. Mert a vízfordás az nem talicskázás volt, nem kapálás, hanem nyomorultaknak való munka, olyasvalami, amit csak Juci néni, meg Misi végezhetett.

Mindezt persze nem látta ilyen világosan, az egész dolog csak homályosan ködlött benne, de ahhoz elég volt, hogy a Zrínyi-utcát elkerülje és este ismét üres marokkal ment haza. Az anyja most már nem állta meg, hogy a nyaka közé ne cserdítsen :

— Hát csak kódorogsz egész nap? — sujtott a fejére. — Mögötöd a szád? Ki akarsz önni még a sömmibül is?

Sándorból kibuggyant a keserűség :

— Mit tögyek, ha Juci néniék bejáratosak mindönhova !

— Eriggy másfele !

— Mőre?

— A Királyszék fele. Oda nem jár égyik sé. Vagy én cudarkoggyak helyötted?

Leeresztette a hangját, mert hirtelenében eszébe jutott, hogy csakugyan az lenne a legjobb, ha maga járná sorra az ismerős helyeket és megbeszelné az esetet. Ott vannak például Olaszék, az asszony beteges, Julis kényes, nem jár a kútra, nekik is kellene tehát a víz.

Bement a házba, fekete, rózsás kendőt kötött a fejére s amikor kijött, odaszólt a gyerekeknek :

— Na ! Gyűsz velem?

Sándor megrebbent :

— Hova?

— Majd rőndbe tőszlek, ha mán ilyen boldogtalan vagy.

A gyerek nem mozdult. Remegni kezdett s apró tüzek gyultak ki a bőrén. Az anyja már indult :

— Nem hallottad?

Sándor érezte, hogy vége és égő arccal meredt az anyjára :

— Mongya mög előbb, hogy hova mén?

Az asszony nem értette. Nem csattant föl, mert el sem tudta képzelni, hogy a gyerek föl meri kérdeni s a választól teszi függővé, hogy megy-e, vagy sem.

— Hova? — mondta megzavarodva. — Hát legelsőbben is Olaszékhon. Na, sződd a lábod, mert este lösz.

Sándor előtt elhomályosult a világ :

— Nem mék ! — mondta rekedten.

Az asszony nem akart hinni a fülének. De ahogy a gyerek arcára nézett és látta rajta, hogy az dacolni akar vele, egyszerre kigyulladt benne a méreg :

— Nem gyűsz? — közeledett hozzá.

— Nem.

— Nem?

Elkapta a gyereket és teljes erejéből a kapu felé lódította :

— Sipire, ha mondom, mer rögtön kigázolom a beledet !

A gyerek elütötte a karját, megállott és szembefordult vele :

— Nem mék, ha mögöl sé !

Az asszony nem gondolkozott, annyi nyomorúság, baj és nehézség volt összegyűlve benne, hogy ki kellett végre öntenie magából ezt a rengeteg keserű szennyet s lángoló dühében az ajkába harapott és nekiugrott a gyereknek. Az azonban nem várta be, hanem futni kezdett.

— Te ! — lihegte az asszony.

Egy karót kapott fel a földről, hogy egyetlen csapással agyonüsse, de a gyerek közben elérte a kaput és kiugrott az utcára. Átszaladt az árkon és a túlsó oldalon megállott.

Anyja fuldoklott :

— Né lássalak többet ! Te !... Te ! Idétlen !...

A szóval elárulta utálatát, amit a tulajdon magzatával szemben érzett, amiért az elnyomorodott s így nem vehette semmiféle hasznát. A gyerek elsápadt a gyalázatosságra s ebben a pillanatban felsajdult benne, hogy számkivetett, sánta, nyomorult, nincs senkije és — mennie kell. Nem várt most már semmit, de azért nem mozdult, látni akarta, hogy az anyja hogyan húzódik vissza, hogyan vágja be maga mögött a kaput s hogyan zárul be előtte örökre az a világ, amit eddig a magáénak tudott.

S csak állt, szédülő fejjel, de mozdulatlanul, óráig, vagy még tovább is, maga sem tudta meddig, akkor csöndesen megindult. Amikor a Kard-utca sarkára ért, már sötét volt. A környék már elpihent s a nyári éjtszaka halkan neszelt a házak felett.

Az első gondolata az volt, hogy az lenne a legjobb, ha a Tisza felé venné az útját. Amíg odaérne, mezőn haladna át s ha kijutna a városból, neki vágthatna a nagyvilágnak. Keblén átrezdült a végtelen földek és végtelen égnek, a szabadságnak a fuvallata s mélyet, mámorítótt lélekzett.

Igy érte el a Királyszéket. A puskaszín előtt megállott. A hold már magasán járt s az ezüstös fényben halk álomban pihentek a gatzetejű alacsony házak. Reszkető izgalommal tekintett körül. A csönd, az a szelíd melegség, amely a levegőben előmlött, az éjtszaka titkos varázsa egyszerre megejtette. Leült a földre és számolni kezdte a csillagokat.

Az ezrediknél tartott, amikor a hold lebukott a házak mögé. Az ég hirtelen sötétre vált, reszketni kezdtek a csillagok s hűvös lehelet reszkedett le a magasból.

Feje mellére esett és elszenderedett.

II.

Arra ijedt fel, hogy valaki motoszkál mellette. Már virradt, a verebek kint tollázkodtak az ereszekén, s előtte öreg ember ült egy letaposott földhányáson. Rögtön megismerte. Olasz Palkó volt. Megrettent, mert az öreg betyárt, aki valamikor a Rózsa Sándor bandájában szolgált, az egész környék ismerte és mindenki tudta, hogy koldulásból tengeti az életét és itt ütötte fel a tanyáját a puskaszín melletti üres veremben. Dehogy mindez átfutott rajta, azt is megállapította, hogy nincs mitől tartania, mert ő soha nem csúfolta az öreget. Olasz ugyan aligha tudhatta azt, egyformán haragudott minden gyerekre, mert állandóan utána kiabáltak s minden alkalommal megdobálták, ha szembekerültek vele, Sándor tehát félelemmel vegyes kíváncsisággal várta, hogy az öreg mit mond, ha észreveszi, hogy felébredt.

Olasz azonban még csak rá sem tekintett. A lábával volt elfoglalva, mert az ujjait összetörte a kerges csizma. Emberemlékezet óta nem vetkőzött már le s így jó félóra múlva került, amíg a csontkeménnyé száradt rossz csizmát lefeszítette a lábáról. A kapca feketére porladva már régen beleolvadt a rongyos nadrágszárba, a lábfejen pedig beletapadt a húsba s úgy kellett levakarni körömmel.

Sándor nézte.

Az öreg jóval túljárt már a nyolcvanon, nehezen bírta már a mozgást s lassan dolgozott. Hozzá nyögött s ha nagyon előre kellett hajolnia, hangosan motyogott magában. Nagysokára mégis csak elkészült, a csizmája után nyúlt, de a karja félúton megállt és fölnézett.

A tér túlsó oldala felől a két Isinczky gyerek közeledett. Amikor odaértek, a nagyobbik, egy tizenhatéves nyurga, ferdearcú, hirtelenszőke, mezítlábas suhanc, gyanakodva mérte végig Sándort :

— Hát té? — kérdezte.

Sándor fölnézett rá :

— Üldögélök.

Isinczky lenyúlt hozzá és fölemelte :

— Nahát, akkor lódulj ! — s egy szelíd rúgással tovább lökte.

Sándor elodalgott s valamivel odébb leült egy termésköre.

A két Isinczky félóráig tárgyalt Olaszal, az öreg azonban láthatólag rájuk sem bojszintott.

— Szójjatok neki ! — mondta. — Én nem mék. Fölhagytam vele.

A nagyobbik Isinczky látta, hogy nem mennek vele semmire, Sándor felé fordult és intett neki :

— Gyere csak ide !

Sándor odament :

— Mit akarsz ?

Isinczky előbb végigmustrálta s csak azután szólalt meg :

— Tégöd hínak Sándor Sándornak ?

— Engöm.

- Oszt mőre jársz itt?
 — Sémerre.
 — Hát.
 — Itt háltam.
 — Hát anyád? Otthattad?
 — Nem. Kivert.
 — Ki?
 — Ki.
 — Mikor?
 — Ténnap.

Isinczky szippantott. Kezdettszetszeni neki a dolog. Összesúgott az öccsével, aztán rászólt Sándorra :

— Gyere !

Sándor szó nélkül követte őket. A két Isinczky a Vivó-utcában lakott. Sem az apjuk, sem az anyjuk nem élt, a leánytestvérük, Lina főzött rájuk, amikor valamit hoztak. Az omladozó, beroskadt tetejű viskó szűk, szemetes udvarával, sivár és kietlen elhagyatottságában bántó és riasztó látványt nyújtott. A házhoz valamikor istállót is ragasztottak, de ez is, meg a mellette lévő disznóól is régen bedült s az összevissza düledezett romokon már csaknem megkövesedett a por, a piszok és a ganéj. Az udvarból kiégett a fű s mindenütt üvegdarabok, törött tányérok és apró cserepek borították a földet. A házból már csak a pitvart lakták, a három testvér, a két fiú, meg a leány az ajtó mögött rongyokból összehányt fekhelyen aludtak a földön.

A leány, noha legfőljebb tizenhárom éves lehetett, nem látszott gyermeknek. A mosdatlanság és a kócos haj illett túlpiros arcához, kis pisze orrához s vastag, húsos ajka, apró, fekete szeme csak emelte, furcsa, nyugtalan és bimbójában kifeslett szépségét. Rongyos szoknyája, amely valamikor korcban futott össze a derékban, madzaggal volt felkötve s az egyik oldalon lelógott. Réklíjét már kikezdte a piszok, a szennyes ruhadarab ronggyá szakadozott és épen csakhogy elfödte valahogy a meztelen felsőtestet.

A pitvarból jött kifelé épen, amikor a bátyjáék Sándorral megjelentek. Megállott, rájuk nézett s merthogy épen viszketett a térde, lehajolt, megvakarta a lábát, aztán csipőre tette a kezét és megvárta, amíg a három gyerek az eresz alá ért.

— Hát ez? — mutatott a fejével Sándorra.

A nagyobbik fiú felelt :

— Az öreg nem gyűtt.

A leány összevonta a szemöldökét :

— Aztán ez?

— Ez.

Sándor csak pislogott, várta, hogy mire végzik vele. Mind a négyen hátramentek az ól mögé. A két Isinczky kiemelt a földből egy széles, korhadt deszkát s az alatta húzódó mély üregből ásót, csákányt, meg

egy hatalmas feszítőrudat emelt ki. Legutolsónak egy hatalmas, korhadt, lábszárcsontforma került elő. Isinczky odatartotta Sándor elé :

— Látod?

— Látom.

— Úgy nézd akkor, hogy embörcsont. Oszt a tiéd is idekerül, ha a szád jártatod.

Sándor megrettent. Sok rosszat hallott eddig is az Isinczkyekről, az azonban, amit most látott, meghaladta azokat a rémképeket, amit róluk festett maga elé. Hallgatott hát, de azok nem szóltak többet, magára hagyták Linával s csak estefelé kerültek megint elő.

Egy tyúkot hoztak, meg három üveg befőttet. Lina vizet tett fel, megfőzte a tyúkot s amikor megettek mindent, a két gyerek szedelődzködni kezdett.

Előhozták az ól mögül a szerszámokat s a nagyobbik Isinczky odanyomta Sándor kezébe a feszítővasat :

— Ne !

Lina aggodalmaskodott :

— Né aggyatok neki sömmit !

A bátyja megnyugtatta :

— Csak hozza. Ott majd elvöszöm tülle.

Sándorhoz fordult :

— Majd té ügyelsz, mink mög majd kiássuk a falat.

Sándorban egész nap ott bujtogatott ez a nagy titokzatosság, sejtette, miről van szó s őt is megszállotta a veszély forró kísértése. De hogy mondjon valamit s végre bizonyosat tudjon, megkérdezte :

— Micsoda falat?

— A Darvassy bótét.

Vártak még s amikor végleg elcsendesedett körülöttük a tájék s leszállt a nagy éjszaka, megindultak. Néhány perc múlva megérkeztek a tethelyre.

A nagyobbik Isinczky megálljt intett :

— Itt ájj mög, oszt addig né mozdujj, amíg nem szólok.

Ők ketten előrementek, hogy kikémleljék a környéket.

Sándor feszülten hallgatott bele a csöndbe. Nem rezdült még a falevél sem, a sötétben azonban itt is, ott is nesz rezzent.

Három vagy négy perc telt így el, az örökkévalóságnál hosszabb idő, akkor a nagyobbik Isinczky a falhoz lapulva kibukkant a sötétségből:

— Gyere ! — szólt halkan.

Sándor követte. Lábujjhegyen surrantak előre s a Malom-utca sarkán megállottak. Isinczky lenyomta Sándort az árok szélére :

— Lapujj mög. Innen mindönfele lácc, oszt ha valaki gyünni tanál, hát füttyentesz. Értöd?

— Értöm ! — lehelte Sándor.

Isinczky megint eltűnt. Sándor néhány perc múlva a bolt irányából halvány mozgást hallott. Figyelt, tisztán megtudta különböztetni egy-

mástól a hangokat. Előbb a feszítővas mélyedt bele a vályogba, aztán vakolatdarabok omlottak.

A két Isinczky bontotta a falat. Sándor a kocsit meg a járdát figyelte. Sem a Kard-utcában, sem a Malom-utcában nem mozdult semmi. A parton hasalt, csak a fejét dugta ki az árokból, úgy hallgatódzott. De a föld egyre jobban elmelegedett alatta, itt is, ott is minduntalan megcsillant előtte valami a sötétben s a levegő kezdett ránehezedni. Hirtelen, minden átmenet nélkül vad félelem rohanta meg. Fel akart ugrani, hogy elfusson, de ahogy megmozdult, egy göröngy megindult mellette s legurult az árok fenekére. A lába alatt csobbant a víz. Nekifeszült a földnek, tenyerét nekifektette a fűnek s várt, hogy nem közeledik-e valaki.

Nem. Nem jött senki, csak a homály reszketett körülötte.

Nem állhat fel, nem hagyhatja itt Isinczkyékát, meg kell várnia, amíg végeznek. De mi lesz, ha csakugyan kibontják a falat? Hova megy, mihez kezd holnap, ha a két gyerek kifosztja a boltot? Megtudják, hogy ők jártak itt, lefognak mind a hármukat s vasra verve úgy viszik végig őket az utcán, mint tavaly az öreg Tandarit, aki szalonnát lopott. Aztán, ha megindulnak velük, hogy behajtsák őket a városházára, el kell haladniuk Olaszék előtt is s Julis, ha kint áll a kapuban, rögtön ráismer, hogy ő az.

Arca tüzelt s ajka szétnyílt. Forró, gőzös levegő párázott a melőléből.

— El! El innen! — dobolt benne és térdre emelkedett.

Körülnézett, hogy merre fusson. De csak félig fordíthatta el a fejét, mert ebben a pillanatban valaki nyakon ragadta:

— Hát te? — sziszent fölötte egy hang.

Sándor kiáltani akart, de a rémület megdermesztette.

— Jaj! — szakadt fel belőle.

Darvassy, a boltos, mert ő volt az, a nyakánál fogva felhúzta:

— Mit akarsz itt ebadta? Hol csavarogsz erre ilyen késő éjszaka?

A város felől jött, igyekezett haza s maga is meghökkent, amikor a gyereket az árok partján megpillantotta.

Sándorban izzott a reszketés:

— Séhun... Csak möghúzódtam. Anyám világgá zavart ténap.

Darvassy magához tért az ijedségéből, megkönnyebbült, hogy oktalantul rebtent meg s előre lökte:

— Na, kotródj! Eriggy haza, mert bevitetlek.

Sándor a bolt felé fordult, aztán ráemelte a tekintetét. Ha megy, Isinczkyék elvesztek, Darvassy rajtuk üt, s akkor holnap őt is viszik.

— Félök — mondta sírásra ránduló ajakkal.

Darvassy komolyan rá akart ijeszteni:

— Hát akkor fütyülök a rendőrnek, aztán az majd bevisz.

Fütyentett s úgy tett, mintha már látná is a rendőrt.

Sándor csaknem felsikoltott örömeiben:

— Né báncson, né hujja ide. Inkább mék.

— Hát akkor egy-kettő!

Sándor megugrott s eltűnt a Kard-utcában. Lihegve menekült s a sötétben Isinczkyébe ütközött.

— Ki vót? — állította meg a nagyobbik Isinczky.

— Darvassy. A bótos.

— Látott?

— Nem. Csak engöm.

Isinczky káromkodást harapott el. Már kibontották a falat, a kisebbik be is bujt a lyukon, ha Sándor pillanatig még vár, minden rendben lett volna.

Düh fogta el s ráripakodott Sándorra :

— Hát akkor mér fütyültél?

— Ű fütyült, nem én.

— Ű?

— Ű.

— Elárultál neki.

— Nem. Hanem épen gyütt, oszt rendőrt akart hínni, hogy bevessön.

A másik kettő összenézett. Nyilvánvaló, hogy Sándor szolt Darvassynak. Elárulta őket.

A nagyobbik percig gondolkozott. Ha itt veri szét Sándornak a fejét, kiabálni talál s Darvassy ideszalad. Legjobb hát, ha hazaviszik s otthon végeznek vele.

Intett Sándornak, hogy menjen előre.

— Eriggy! — mutatott bele a sötétbe.

Öt perc mulva otthon voltak. Lina már aludt. Felverték.

— Hun a gyertya?

A leány ásított :

— Nincs.

— Dehogy is nincs. Ténnap még vót egy féldarab.

A kemence katlanán megtalálták a gyertyavéget és meggyújtották.

Lina látta, hogy baj van.

— Észrevöttek? — kérdezte.

— Nem.

— Hát?

— Majd mögtudod.

Sándor a pitvar közepén állott és dobogó szívvel figyelte őket.

A három Isinczky félrevonult s a nagyobbik elmondta, hogy mi történt. A leány, amikor befejezte, megkérdezte :

— Ű szolt neki?

— Ű.

— Bemönt érte.

— Be. Elárult.

Lina nem értette :

— Dehát akkor minek füttyültek?

— Azér, hogy arra szalaggyunk.

Ühüm. Sándor tehát nemcsakahogy elárulta őket, hanem még cselet is vetett. Azt hitte, hogy a két testvér a Malom-utca felé fog menekülni s ha füttyül, hogy baj van, egyenesen Darvassynak rohan.

Lina gondolkozott :

— Mit akartok vele? — kérdezte.

— Még nem tudom.

Lina habozás nélkül kimondta :

— Ki köll sütni a szömit, mög kitépni a nyelvit.

— Attúl még szólhat.

— Hát akkor mög legjobb lösz elásni.

— Elásni?

— Az.

Ebbe maradtak.

— Van madzag? — kérdezte a nagyobbik gyerek.

— Van.

Sándor rájuk meredt, amikor visszajöttek :

— Mit akartok? Engege . . .

Tovább nem mondhatta, mert a pokróc már összecsapódott a fején s egyszerre ugrottak rá mind a hárman.

Sándor kétségbeesve, vadul viaskodott, de legyűrték. Betömték a száját s a kezét hátrakötötték. Amikor ártalmatlanná tették, Lina rúgott egyet rajta :

— Te! Te sánta kutya, te!

Kivonszolták az ólba s ott belökték a sarokba. Csörmölyt, ganéjt hánytak rá, ráborították a vályut, aztán otthagyták.

— Majd hónap elássuk! — mondta a nagyobbik Isinczky.

Bementek és lefeküdtek. Lina, mielőtt elaludt, félálmában megszólalt :

— Alsotok?

Amazok nem feleltek. Már aludt mind a kettő.

Lina hanyatt fordult és felnyitotta a szemét. Kivallatni meg nem vallatták ki, pedig az lett volna a legérdekesebb. Mert Darvassy bolond volt, hogy füttyölt, hiszen ha odalopózkodik, gramáncon kaphatta volna a bátyjáékat. Aztán ez a Sándor, olyan furcsán viselkedett, amikor megjöttek. Csak nézgett, de nem volt egy cseppet sem megijedve.

Hm.

Azóta talán meg is fulladt, mert a rongyot mind betömték a szájába. Aztán a vályu is fejbevágta, amikor lekuppant.

Összeszorította a száját, hogy meddig bírja ki levegő nélkül. Elszámolt ötvenig, akkor a melle összeszorult s a torkába kaparás hasított bele. Pöffentve eresztette ki tüdejéből a levegőt s nagyot, mélyet lélezett.

Bizonyos, hogy azóta vége Sándornak, füzte tovább a gondolatait.

Meg kellene nézni. Mert ha meghalt, akkor elásni is könnyebb. Aztán neki sem kellene tovább nyugtalanzkodnia.

De nem mert megmozdulni, mert fél, hogy felébreszti a bátyjákat. Így szunnyadt el s kint már pitymallott, amikor hirtelen felérezett. Sándort látta álmában. A gyerek megfulladt, de a két szeme nyitva volt s őt nézte.

Hideg futott át rajta és felült. Négykézláb mászott ki a pitvarból, kint talpra szökött és futott az ólba. Pillanat alatt letúrta a gyerekről a szemetet, ellődította róla a nehéz vályut s amikor széthányta a törmelékét, rászólt:

— Élsz?

A gyerek nem felelt. De nézte. Mozdulatlan, merev tekintettel, úgy, ahogy Lina álmában látta.

A leány most már jajgatott, rátérdelt, feloldozta a kötelet, amivel Sándornak a kezét hátrakötötték, aztán kezdte kiráncigálni a rongydarabokat a szájából.

— Szójján! — rázta meg majdnem sírva. — Möghaltál?

Sándor leejtette a fejét:

— Áá!... — szakadt ki a nyögés belőle és oldalt dült.

Lina a fejéhez kapott:

— Jaj Istenöm!... Mit tögyek, hogy né hajj mög!

Sándor mozdulni sem tudott:

— Vízet!... — lihegte.

Lina futott és hozta a vizet. Sándorban lassan felengedett a zsidóság és nagynehezen talpra tápázkodott. A ház felé tekintett:

— Alszanak? — kérdezte hideglelésen.

— Alszanak.

Egymásra néztek. Lina szólalt meg:

— El akarsz mönni?

— El! — felelt Sándor.

— Akkor várj mög, majd mögnézöm úket.

Sándor vissza akarta tartani, hogy maradjon, mert ha zajt üt, a két gyerek felébred s akkor neki vége, Lina azonban már kisurrant az ólból. Sándor szűkülő türelmetlenséggel várta, hogy visszajöjjön.

Néhány pillanat múlva Lina megjelent:

— Gyere! — szólt be hozzá az ólba.

Sándor kikerült:

— Merre?

— Erre — fogta meg a kezét Lina.

Áthaladtak az udvaron, Sándor kint az utcán, a kapu előtt megállott:

— Most mán jó lösz. Eriggy vissza, mert észrevősznek, oszt mögölnek.

Lina legyintett:

— Én nem félok. Csak szalaggy. Osztán majd aszondom nekik, hogy magad keverködztél ki, úgy szöktél mög.

— Jó.

Futni kezdett s meg sem állott a puskaszínig. Ott leült s hirtelen nagy boldogság öntötte el. A jó érzés átjárta az egész testét, elbágyadt s szeme lecsukódott.

Féldélig aludt, akkor arra riadt fel, hogy valaki rászól. Fölnyitotta a szemét, rendőr állott előtte.

— Té vagy? — mondta a rendőr.

— Én . . . — halt el Sándor.

— No, akkor sebösen, mer várnak.

Úzve kocogott a rendőr előtt, s mire a városházára értek, szakadt róla a veríték. Nagy szobába vezették, a két Isinczky, meg Lina már ott volt.

A falon, fekete rámában kép lógott, piros, vastag szőnyeg borította a padlót s az asztalnál egy úr ült, szívta a pipáját és nézte őket.

— Na — mondta, amikor a rendőr szalutált —, hát most már itt vagytok mind a hárman. Te rajtad a sor — nézett Sándorra —, mondd el szépen, hogy vót.

Sándor reszketett.

A pipás sercintett egyet, aztán feladta mégegyszer a szót :

— Beszéjj, különben a hóhérok kezire adlak, oszt a véröd vöszik még napáldozat előtt.

A rendőrhöz fordult :

— Ki van köszörülve a nagy kés?

— Ki ! — mondta keményen a rendőr.

Sándorral forgott a szoba. Könny öntötte el a szemét, aztán elmondott mindent.

A pipás bölintott :

— Gyere ide, te akasztanivaló ! — szólt oda a nagyobbik Isinczkynek. — Igy volt?

— Igy.

A pipás most Darvassyt szólította be s azt is meghallgatta. Amikor vele is végzett, felkelt, intett az irnokának, hogy írja és két árkuspapirost telediktált szóval. Amikor ezzel is elkészült, kikiáltott az ajtón :

— Nincs itt véletlenül valamelyik orvos?

— Szervusz ! Parancsolj ! — hallatszott egy másik hang.

A pipás kilépett, mondott neki valamit, aztán az orvos is bejött.

— Ez az? — mutatott a fejével Linára.

— Ez.

— Mindjárt megnézem.

Intett Linának, hogy kövesse :

— Gyere.

Kimentek. A pipás kimondta a végszót :

— Hát hékám, nektek már nagyon sok van a rováson, rátok fér egy kis javítóintézet. Majd ott ráncba szednek benneteket. Téged meg — rivalt Sándorra — keréketöretlek, ha mégegyszer rajtakaplak valamin.

Az orvos visszajött Linával. Bólintott :

— Nincs semmi. Rendben van.

A pipás magához intette a rendőrt :

— Kerítse elő valamelyik takarítóasszonyt, aztán fürdessék meg, meg tetvésszék ki ezt a rongyost. Aztán vigye haza, mondja meg a tekintetes asszonynak, hogy állítsa be, én küldtem.

Sándor később az utcán tért magához. Akkor, amikor a rendőr a kutyaszorító sarkán eleresztette, hogy mehet, ő most siet, majd délután beszél az anyjának, hogy a kapitány úr még most az egyszer kiengedte.

Sándor elvárta, amíg elfordul a sarkon, aztán megindult. Csak lépkedett, ment, maga sem tudta, hova, merre s megint a puskaszínnél eszmélt fel.

Olasz már tudta, hogy mi történt velük s amikor megpillantotta, rásandított :

— Na?

Sándor nem felelt. Az öreg lemászott a verembe és egy rongyos tarisznyát hozott fel.

— Ehun-a ! — mondta s a tarisznyát a Sándor nyakába akasztotta.

* * *

Két év telt el és Sándor lassan beleszokott a koldulásba. A lelke legmélyén néha vágy mozdult meg, éjjelenként hol Julisnak, hol Linának a képe jelent meg előtte, de a látomás csak pillanatig tartott, nem-sokára rá fel kellett kelni s tompa kábulat nehezedett a lelkére.

Egy reggel Olasz fekve maradt. Sándor odament hozzá :

— Alszik kend?

Az öreg pislantott, hogy nem. Meg akart mozdulni, de nem tudott.

— Ott ! — mutatott a verem túlsó oldalába.

Sándor nem értette :

— Mit mond?

Olasz nyögött. Sándor alányúlt és felültette :

— Mi lelte kendet?

Az öreg testén rángás futott át. Hördült egyet és utána hátrahanyatlott :

— Ott ! — sóhajtotta. — A tiéd ! . . .

A teste elnehezült. Sándor visszaeresztette a földre.

Kimászott a veremből s elkezdett kiabálni :

— Gyűjjenek !

Kubikusok tartottak épen arra. Az egyik megállott és odament hozzá :

— Tán bajod van?

Sándor felelet helyett leereszkedett a verembe. A kubikus követte. Odajöttek a többiek is.

— Na — mondta az egyik, amikor az öreget felhozták —, e sé kér több könyveret.

A holttestet dél fele elvitték, Sándort kihallgatták a rendőrségen, aztán, hogy az orvos megállapította, hogy az öreg természetes halállal halt meg, útjára bocsájtották.

A Beretvás-ház előtt haladt el. Amikor odaért, valaki rászólt az udvarból:

— Te kölök, te! Gyere csak ide!

Sándor odament:

— Tessön?

Az öreg Beretvás készült kifelé a tanyára, de a kerék a nagy sárban kátyuba zökkent s egyedül nem tudta kibillenteni.

— Gyere, na! — szólt. — Segíts, ketten talán elbírunk vele.

Sándor odament és nekidült a saroglyának.

— Hé! Rukk! — mondta Beretvás s a kerék már kint is volt a gödörből.

Sándor indult. Beretvás utánaszólt:

— Aztán ki fija vagy, he?

Sándor vállat vont:

— Sönkié.

— Sönkié?

— Sönkié.

— De valakid csak van?

— Nincs énnéköm sönkim sé.

— Nincs?

— Nincs.

Beretvás megvakarta az állát:

— Hát aztán dolgozni tudsz-e?

Sándornak felcsillant a szeme:

— Tudok! — mondta előmlő melegséggel.

— Nahát akkor holnap ilyentájba szólj be, aztán majd meglátom, hátha tudok valamit kezdeni veled.

Sándor előtt hirtelen világosság lobbant s ennél a fénynél meglátta eddigi életét. Sikoltani akart örömeiben, de hirtelen összeszorult a szíve. Beretvás csak beszélt, hogy meghálálja, amiért segített, de nem fogadja fel. Rongyos is, sánta is, aztán láthatta, amikor együtt koldult az öreggel.

Váratlanul a reggeli jelenet ködlött fel előtte. Mit akart Olasz, amikor a sarokba mutatott és azt mondta, hogy a tiéd?

Mit akart mondani?

Meggyorsította a lépteit. Amikor a puszkaszínhez ért, körülnézett, mintha tilosban járna, aztán gyors elhatározással leereszkedett a verembe. Lent megállott és a sarok felé fordult, ahova a haldokló mutatott. Odament és körültapogatta a földet. A porhanyós föld lent homokkal volt keverve s mintha kézzel lett volna elsímítva. Arrébb túrta a homokot s a keze valami kemény tárgyba ütközött. Izgalom fogta el s most már gyorsabban kezdte hányni a földet. Előbb egy széles, nagy fazéknak

a karimája, aztán a füle tünt elő. Kiemelte a gödörből, aztán levette a madzaggal ráerősített fafedőt.

A szíve megdobbant és szeme előtt összefutott a levegő.

A fazékban kincs volt.

Egész halom piszkos, gyűrött bankó, meg legalább két kalapra való arany- és ezüstpénz. Valamennyi csupa tallér. Forintos.

Belenyúlt és felkavarta. Ide került hát, amit az öreg azelőtt, meg vele együtt összekoldult. A rezet meg a nikkelt az öreg beváltotta aranyra meg ezüstre, a bankókat pedig még azelőtt összegyűjtötte.

Mit tegyen? Legjobb lenne, ha várna estig, ha besötétedik, nem lepheti meg senki és nyugodtan összeszámolhatja a pénzt. Nem. Ez nem lehet. Ha világot gyújt, észreveszik.

Szédült, ezer gondolat rohanta meg egyszerre. Visszasüllyesztette a fazekat a gödörbe és gondolkozni kezdett. De bármerre indult el, mindenütt a félelmével ütközött össze. Nem nyúlhat a pénzhez, mert senki sem hiszi el, hogy az övé. Nem volt itt senki, amikor az öreg nekiadta.

Hátha elvinné Beretvásnak? Ez se lehet, mert akkor meg az fogna gyanút.

Órákon át vergődött s végül is belekábult a gyötrődésbe. Maga sem tudta jóformán, hogy mit cselekszik, amikor benyúlt a fazékba. Kimarkolt belőle egy csomó bankót, elkente a földet a fazék fölött s kimászott a veremből.

A nap vörösen sütött. Még soha ilyen vakítónak és tüzesnek nem érezte a világosságot. A felhők lángolni látszottak az égen s a föld szinte lüktetett a hőségtől.

A piacon a ruhások is, meg a vargák is rakodtak már be a ládába, amikor megállott az egyik sátor előtt.

A ruhás rászólt :

— Na, mit báméskodsz?

Sándor szippantott :

— Sömmit. Gúnyát néznék, ha vóna eladó.

A ruhás meghökkent :

— Gúnyát? Pénz kell ahhoz, te.

— Hát iszen nem is ingyen kéne.

— Aztán mennyi pénzed van?

— Akad. Löhetősen.

Negyedóra mulva vadonatúj ruha, szorító bakancs feszült rajta, a fején pedig sörtéskalap.

Szívdobogva állított be másnap Beretváshoz. Az megnézte :

— Mióta hibás a lábad? — kérdezte.

— Mán régön.

— Eltörted?

— Nem. Kirántották a helyébül.

— Itt maradnál udvarosnak?

— Itt. Ha fölfogadna.

— Na jó. Csak eriggy ki az istállóba, vackolj le, aztán majd utánad tudakolok a rendőrségen.

Sándor kétség és remény között várta, hogy hazajöjjön. Beretvás cselédkönyvvvel tért vissza.

— Maradhatsz! — mondta. — Aztán ami jár, azt megkapod.

Sándor állt. Nézte a kezét. Oda kellene menni, hogy megcsókolja. De Beretvás elfordult és bement a házba.

Sándor este, amikor lefeküdt a jászolba, illatos képeket látott a levegőben. Félálmában megint a két leányt, Julist meg Linát látta s szíjjelosztotta köztük a kincset.

III.

Az évek repültek. Sándor valahányszor csak elhajtott Olaszék előtt, rövidebbre fogta a gyeplőt.

Julis hajadonná serdült, úgyszintén Lina is, aki azóta a kapitányéknál szolgált s ha a legény odaszólt nekik valamit, nevetve válaszoltak.

Inkább csak Lina, mert Julis gazdaleány volt s egyébként is köhögött.

Sándor egy alkalommal virágot tűzött a kalapja mellé s amikor a kocsival elhaladt Julisék előtt, odahajította a csokrot a leánynak:

— A tiéd! Vödd föl.

Julis biggyentett a szájával és befordult a kapun. Sándor nevetett, már régóta feszült benne az erős, egészséges élet s ő tudta csak, hogy mit akar.

Estéknént, amikor elcsendesedett az udvar, kivette a szalma alól a fazekat és elgyönyörködött a tengernyi kincsenben. A fazék telt, a bankók szaporodtak, mert a maga bérét is mind hozzárakta s egy napon Beretvás elé járult.

— Hát most mán nem várok tovább! — mondta.

— Mire nem vársz?

— Erre ni! — mutatott Sándor a lábára.

— Mi a fenét akarsz vele.

— Sömmit. Csak mögreperáltatom.

— Gondolod?

— Hát... Ha a tekintetős úr elengenne arra az időre.

Beretvásnak nem tetszett a dolog. Megszokta a legényt, az nagyon is a kezére járt mindenben s értelmesebb is volt, mint a többi cseléd.

De nem akarta megszorítani s ráhagyta:

— Csináld. Ha akarod.

Délután orvost hivatott, hogy bizonyosat tudjanak. Az orvos megvizsgálta Sándornak a lábát, de okosat nem tudott mondani.

— Így nem lehet — vonogatta a vállát —, meg kell röntgenezni.

Sándor másnap jelentkezett a kórházban.

Az orvosok összesúgtak, aztán az egyik odaszólt neki :

— Na, hát majd megpróbáljuk.

A láb törött volt, csak annak idején nem ismerték fel a bajt. Sándornak még a pillája sem rezdült, amikor feltették a műtőasztalra. Ő érezte, tudta, hogy ép lábbal kel onnan fel.

A sejtése nem csalta meg. Az operáció sikerült. Összeúzták a régi törést s az eltört lábat újra összeragasztották. Amikor először állt talpra s bátortalanul végigsétált a szobán, örömtől és boldogságtól sugárzó arccal, hangosan biztatta magát :

— Tuttam!... Én tuttam!

Később, napok mulva, amikor beletanult egészen a járásba, összevert bokával állott meg Beretvás előtt :

— Nem fáj már, tekintetős úr.

Beretvás mosolygott :

— Hát kellett, mert így jobb lesz.

Már tudniillik így egészen megfelelt parádés kocsisnak. Mert az öreg tizenkét tanyán uralkodott s közel ezer hold föld nézett befelé rá a pusztáról.

A hét végén szalma kellett volna, de nem volt bent elég.

— Tudok én egy helyön — mondta Sándor.

— Hol?

— Itt közel. Olaszéknál.

— Vak Olasznál?

— Ott.

— Nahát, akkor sebesen, aztán hozz egy jó kocsiderékkal.

Amikor kifordult a kapun, Lina jött vele szemben.

A leány takaros volt nagyon is, rendes, tiszta s a szeme huncutul csillogott.

— Hát té? — szólt le a kocsiról Sándor.

Lina elpirult :

— Ide mék a vasas bótba.

— Tán lakatér?

Már minthogy valakinek a szájára.

Nevettek.

Sándor tétovázott :

— Mer elvittelek vóna. Dehát az közel van.

A lóra nézett s úgy tett, mintha nem tetszene neki a hámon valami. Leugrott a kocsiról és előrement.

Lina nem akart hinni a szemének :

— Élő Jézus! — csapta össze a kezét. — Hát a lába mög möggyült?

Sándor csakúgy félvállról felelt :

— Mög ám. Nem vót annak igazi baja sosé.

Lina nézte. Nagy melegség öntötte el a szívét.

— Nahát ilyet!... — mondta még mindig hitetlenül.

Sándor odament hozzá.

— Aztán sokat jársz erre?

Lina lesütötte a szemét :

— Nem. Csak ha kúdnak.

— Bátyádék?

— Nem tom. Odavannak. Elvitték őket Szögedébe.

Sándor rosszalólag csóválta a fejét :

— Ej. Hát akkor csak akasztófán végzik. Nem úgy, mint té . . .

Megérintette a karját :

— Aztán még mög sé köszöntem — mondta halkán.

— Mit? — nézett fel rá a leány bátortalanul.

— Hogy akkor, tudod már, hogy akkor mög szabadítottál.

Lina szégyenlősen szabadkozott :

— Ugyan! Sömmi sé vót.

Beretvás jött kifelé. Sándor felhágott s visszaszólt Linának :

— Osztán, ha arra mék, majd beszólok.

Lina is megindult :

— Jó — mondta.

Sándor megkapta a gyeplőt :

— Gyí, na!

Amikor Olaszékhoz ért, a kocsiról kiáltott be :

— Kapu-ut!

Az öregasszony, Sára néni szólt ki :

— Nyitom.

Sándor behajtott.

— Hát Julis? — kérdezte, amikor beállt.

Sára néni könnyezni kezdett :

— Még mög van a lelköm . . .

Sándor megtorpant :

— Nincs tán baja?

— Nincs. Csak elfogta mögen a száraz betegség.

Sándor nem szólt. Néma, fájdalmas csöndben hányta a szalmát.

Amikor megfordult a kocsival, megkérdezte :

— Oszt ki mög nem is jár?

— Nem. Nem tud mönni szögény.

Az éj elborult s egész nap barna ború szitált az égből. Másnap is, s a tavasz vége felé Sándor megint megállította Sára nénit :

— Hát most mán csak fölkelt?

Az öregasszony legyintett :

— Majd sohanapján.

Sándor este bevitte a fazekat Beretváshoz.

— Mán most csak mögkérném a tekintetös urat.

— No, mit akarsz, Sándor?

A legény kiborította a fazék tartalmát az asztalra.

— Mög kék ezt nézni, hogy pénz-é, oszt ha az, ér-é valamit?

Beretvás mosolygott :

— Hát aztán hol vetted ezt a tenger kincset?

Sándor megmondta. Beretvás nagyjában összeszámolta a rengeteg bankót meg aranyat, akkor kijelentette :

— Úgy ötezer forint formán van.

— Ötezör pöngő?

— Annyi.

Sándor megvakarta a tarkóját :

— Sok ! — mondta csalódottan. — Mit csinálok én ennyi pénzzel?

Beretvás nevetett :

— Hát én bizony nem tudom.

Sándor, amikor a fazekat behozta, Julisra gondolt. Hogy odaadja a pénzt valakinek, esetleg Beretvásnak, csinálja ki, hogy segítsenek a leányon. Mert lám, az ő lábát sem hívták semminek, aztán a végén mégis helyre pászították.

Most váratlanul megzavarodott és kifordult a szobából.

Vergődő, nehéz gondolatok között telt el néhány nap, akkor egy délután Lina megállt a nyitott kapu előtt.

Sándor kiment hozzá :

— A vasas bótba mégy?

Linának zsebkendő volt a kezében s a szemét törülgette.

— Nem. Mögnézöm . . .

Sándor megtántorodott :

— Kit?

— Julist. Épen az imént vitték neki az aranybötüs koporsót.

* * *

Másnap, amikor elföldelték a koporsót, majd csak hogy nem ők ketten maradtak utolsóknak a sírnál.

Lina csöndesen, megenyhülve sírdogált, Sándor benső komorsággal lépkedett mellette.

A nap ragyogott s a temető előtt vidám szél ringatta a búzavetést. A levegőben fény reszketett s a föld összemosolygott az éggel.

— Hát möghalt . . . — mondta csöndesen Sándor.

— Mög. Elmönt — bólíntott Lina is.

Lépkedtek egymás mellett. Beértek a városba. A piactéren Sándor megszólalt :

— Úgy gondoltam, hogy földet vöszök.

Linának hangosan vert a szíve :

— Földet?

— Azt.

Megint hallgattak. Sándor megfogta Linának a kezét :

— Oszt érted mög elmönnék.

Lina reszketett, mint a nyárfalevél :

— Kigyelmed? Ilyen sönkiér, sömmiér, aki én vagyok?

— Érted.

Lina a szeméhez kapta a zsebkendőjét. Letörülte a könnyét az arcáról s föltekintett a legényre.

— Nézze kigyelmed — mutatott fel az égre —, milyen szép fehér főlhő!

Az volt csakugyan. Egy kis fehér felhő. Integtetett le nekik, hogy jól van, ne féljenek, az ég ragyog felettük . . .

Bibó Lajos.

KÖSZÖNÉS ISTENNEK.

Istenem — köszönöm a mai estét.

*Itt ültem asztalomnál,
a csöndes szobában, magányosan.
Az ablak tárva volt.
Kint ragyogott a hold
és rám néztek a csillagok.
Ekkor eszembe jutottál.
. . . Valami csodás volt.
Szívem úgy dobogott,
hogy én kis szolgád
reád gondolhatok.
Itt, e bús jalusi magányban ülve
Veled lehetek a nagy Végtelenben.
Vagy sétálva az almaják között
reggelenként —
vagy napközben menve mezei utakon,
fűvirágot fosztva ujjaim között,
Neved emlegethetem.
Ó, Istenem,
Fűharmatos a cipőm
s a telt búzafejek elem bólogatnak az úton
Én párat lépdesek belőlük.
Oly boldog vagyok,
hogy imába borul a lelkem,
amint neved suttogom dőhát-csendesen :
Édes Istenem.*

Bartalis János.